

UDK 811.163.6(091):929 Japelj J.
Aleksander Dimitrijevič Duličenko
Tartu

NEZNAN ROKOPIS JURIJA JAPLJA O SLOVENSKEM JEZIKU IZ LETA 1773

Rokopis o slovenskem jeziku je oblikoval Jurij Japelj leta 1773 v okviru načrta primerjave »vseh jezikov« H. L. Ch. Bacmeisterja. Rokopis sem našel leta 1996 v Rokopisnem oddelku Ruske nacionalne knjižnice v Sankt Peterburgu. V članku podajam lingvistično in tekstološko analizo besedila, ki je na koncu članka tudi v celoti natisnjeno.

Japelj wrote a manuscript about Slovene in 1773 as part of the plan by H. L. Ch. Bacmeister to compare »all languages«. The author of this article found the manuscript in 1996 in the manuscript section of the Russian National Library in St. Petersburg. The article includes linguistic and textological analysis of the text, which is also published in its entirety at the end of the article.

Ključne besede: slovenski jezik 18. stoletja, rokopis Jurija Japlja, transliteracijsko-transkripcijska ponazoritev glasovne podobe slovenskega besedila

Key words: 18th-century Slovene, Jurij Japelj's manuscript, presentation of a phonological profile of a Slovene text with transliteration/transcription

Zgodovina nastanka rokopisa

Leta 1773 je Hartwig Ludwig Christian Bacmeister (umrl 1806), v Sankt Peterburgu živeči inšpektor akademijskih gimnazij in zelo izobražen človek s posluhom za znanost, oblikoval načrt »alle Sprachen der Erde zu vergleichen« (Adelung 1815: 24). Načrt je bil natisnjen istega leta v brošuri z latinskim naslovom *Idea et desideria de colligendis linguarum speciminibus*. Znan je izvod te izdaje, ki se hrani v univerzitetni knjižnici v Göttingenu (Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek). Tako naslov kot besedilo sta zapisana v štirih jezikih – vzporedno v ruskem, francoskem, latinskom in nemškem. V predgovoru je avtor zapisal:

намѣренъ я собирать въ переводѣ на разныя новые или живые языки, какѣ токмо мнѣ достать можно будетъ
//sln. moja namera je, da v prevodu v različne nove ali žive jezike, kolikor jih bom le uspel dobiti, zberem//

natančno določene primere in besedila, ali, kot se je sam izrazil, »рѣчи для перевода« (Bacmeister 1773: 2).

Katere »рѣчи« pa je izbral? Pod številko 1 so navedeni glavní števniki, pod številko 2 in naslednjimi pa stavki, ki so med seboj deloma pomensko povezani:

1) одинъ, два /.../, тысяча. 2) Богъ безсмертенъ. Человекъ живеть не долго. 3) Мать цѣлуетъ своихъ дѣтей. У ней в титъкахъ много молока. Мужъ ее любить. 4) Ета женщина была брюхата. Она родила, шесть дней тому назадъ, сына. Она еще неможеть. Дочь ея подлѣ сидить и плачеть

//sln. 1) en, dva /.../, tisoč. 2) Bog je nesmrten. Človek ne živi dolgo. 3) Mati poljublja svoje otroke. V svojih seskah ima veliko mleka. Mož jo ljubi. 4) Ta ženska je bila noseča. Rodila je pred šestimi dnevi, sina. Še vedno je bolna. Njena hčerka sedi poleg nje in joče// (Bacmeister 1773: 2 in dalje).

Brošura je bila natisnjena v 600 izvodih, ki so jih razdali potujočim učenjakom celotne ruske države, poslali pa so jo tudi po vsej Evropi tistim, za katere so predvidevali, da bodo besedilo znali prevesti v različne jezike. Poldruge desetletje je Bacmeister iz raznih koncev Ruskega imperija in iz Evrope prejemal gradivo v različnih jezikih, nazadnje pa je, kot je napisal F. Adelung v monografiji *Zasluge Katarine Velike na področju primerjalnega jezikoslovja* (Заслуги Екатерины Великой в области сравнительного языковедения), za ta projekt izgubil zanimanje in zbranega gradiva takoj ni nikoli objavil, prim.:

Bacmeister scheint aber unterdessen die Lust zu dieser Arbeit verloren zu haben, wenigstens hat er nie der Welt das Resultat seiner Sammlungen mitgetheilt!

Zato, nadaljuje Adelung:

Da ich so glücklich bin, alle diese Materialien zu besitzen, von denen hier die erste ausführliche Nachricht erscheint (Adelung 1815: 25).

V omenjeni monografiji ni pojasnjeno, kako se je lingvistično gradivo Bacmeisterja znašlo v Adelungovih rokah. Sam Adelung poroča, da je Bacmeister svoje gradivo razdelil na tri dele (»Klasse«):

III. *Ganze Uebersetzungen* seines Aufsatzes /.../;

II. *Uebersetzungen einzelner Stücke* /.../;

III. *Wörterverzeichnis und Sprachbemerkungen* /.../ (Adelung 1815: 26–31).

Prvi del, naslovljen *Vsi prevodi* (Все переводы), vsebuje gradivo 72 jezikov, v drugem delu (*Prevodi posameznih delov/fragmentov* – Переводы отдельных кусков/фрагментов) je 5, v tretjem (*Seznam besed in jezikovne opombe* – Список слов и языковые замечания) pa 24 jezikov; Bacmeisterju je uspelo v celoti zbrati prevode v 101 jezik. Adelung je tudi zapisal, da je Bacmeister nameraval gradivo objaviti, vendar se je postopoma oddaljeval od te ideje, saj se je začel zanimati za rusko zgodovino:

Aus Bacmeister's Papieren siehet man, dass er 1786 eine zweite Ausgabe der *Aufforderung* mit andern Exemplaren drucken lassen, so wie dass er anfangs grosse Sprachvergleichung lateinisch herausgeben wollte; später-hin bestimmte er sich für die französische Sprache /.../ und sammelte zu gleicher Zeit mit grossem Fleisse aus alten und neuern Reisebeschreibungen Nachweisungen über die Art der Herausgabe hatte er schon einen vorläufigen Plan entworfen, als sein Eifer doch endlich durch die grossen Schwierigkeiten, die er fand, immer kühler wurde. Und so entzog er dieser schönen Unternehmung seit dem Jahre 1789 seine lebhaftere Theilnahme, und schränkte nun seinen immer unermüdeten Fleiss fast bloss auf Sammlungen zur Russischen Geschichte ein (Adelung 1815: 31–32).

Vseeno pa ne smemo trditi, da Bacmeisterjevi sodobniki z njegovim projektom niso bili seznanjeni. O njem so pisali v nekaterih evropskih državah. Najpomembnejše

pa je to, da je njegovo gradivo uporabil akad. S. Pallas pri oblikovanju znamenitih *Primerjalnih slovarjev vseh jezikov in narečij* (Сравнительные словари всех языков и наречий), katerih pobudnica je bila carica Katarina II.

/.../ in Russland wurden seine Materialien schon von Pallas sehr häufig für das grosse *Vergleichende Wörterbuch* benutzt (Adelung 1815: 32).

Razumljivo je, da je bilo slovarskega gradiva v naslednjih letih znatno dopolnjeno, zato je bila leta 1786 v Sankt-Peterburgu izdana še nova brošura z naslovom *Modèle du vocabulaire, qui doit servir à la comparaison de toutes les langues* (Modèle 1786). Izdaji je bil dodan seznam gesel, katerim je bilo potrebno pripisati ustreznice v vseh znanih jezikih sveta. Rezultat tega dela je bila obsežna izdaja *Primerjalnega slovarja vseh jezikov in narečij* (Сравнительный словарь всех языков и наречий) v dveh delih iz 1787–1789, v katero je vključen tudi slovenski jezik. Druga izdaja slovarja v predelavi *Jankoviča de Mirievo* je izšla 1790–1791 (Сравнительные словари 1787–1789; 1790–1791). Če so v prvi izdaji slovarja ustreznice »v vseh jezikih« zapisane ob ruski besedi, pa so v drugi izdaji ruske besede in njihove tujejezične ustreznice navedene »po abecednem vrstnem redu«. Slovarja se zaradi tega praktično ni dalo uporabljati (podrobnejše o *Primerjalnih slovarjih* glej npr. v: Adelung 1815; Jagić 1910: 70–72 in drugje).

Iz dopisovanja med J. Dobrovskim in J. Kopitarjem je moč razbrati, da sta slovensko gradivo za *Primerjalne slovarje* v Sankt-Peterburg poslala Jurij Japelj in Blaž Kumerdej. Tako npr. v Kopitarjevem pismu J. Dobrovskemu, napisanem na Dunaju 7. aprila 1809, beremo:

können Sie zu wissen thun, dass sowohl Kumerdej als Japel zur Zeit als von St. Petersburg ein Anruf an alle Sprachgelehrten wegen des von der Kaiserin Katharina II. verlangten Universalwörterbuchs (wenn ich nicht irre unter Prof. Bacmeisters Firma) erging, ihre Beiträge dazu geliefert, und soviel ich mich erinnere, manches aus ihren dazumahlichen erst aufkeimenden slavischen Notizen (Anmassungen) haben einfliessen lassen. Es ist mir aber nicht bekannt, dass je eine Antwort darauf erfolgt wäre, und ich glaube, dass wirklich keine erfolgt ist; denn schwerlich würden es mir jene Freunde verschwiegen haben, und in ihrem Nachlasse ist auch nichts dergleichen gefunden worden (Briefwechsel 1885: 59).

Primerjaj tudi pričevanje V. Jagića:

Оба они /Кумердей и Япель/ отозвались, по воспоминаниямъ Цойса, на возвзвание, сдѣланное по случаю изданія Сравнительного словаря импер. Екатерины, и прислали какойто материалъ въ Петербургъ //sln. Oba /Kumerdej in Japelj/ sta se, kot se spominja Žiga Zois, odzvala na razglas v izdaji *Primerjalnega slovarja* carice Katarine II. in v Peterburg poslala neko gradivo// (Jagić 1910: 178).

Medtem ko je rokopis kasnejšega slovenskega slovarskega gradiva verjetno potrebeno še raziskati, pa so neposredni Bacmeisterjevi »jezikovni poskusi« ohranjeni. Predvsem je za nas pomemben prvi del (po Adelungovi razvrstitvi) Bacmeisterjeve

zbirke, ker je prav v njem zbrano slovensko gradivo. V Adelungovi knjigi se nahaja pod številko 33; poleg samega jezika sta navedena še podatka o tem, kdo je gradivo poslal in po kom: »33. Krainisch, von Japel, durch Hacquet in Leibach« (Adelung 1815: 28).

Jurij Japelj (1744–1807) je močno vplival na oblikovanje in razvoj slovenskega knjižnega jezika. To so poudarjali raziskovalci v 19. stoletju (npr. Glaser 1895: 52–58). Poznan je predvsem kot prevajalec v slovenščino (skupaj z B. Kumerdejem in sodelavci) Nove in Stare zaveze (Svetu pismu 1784–1786; Svetu Pismu 1791; Breznik 1928: 77–107; glej še: Rigler 1968: 194–208; Lenček 1982: 251–293). Priznana raziskovalka zgodovine slovenskega knjižnega jezika Martina Orožen opozarja, da so imeli v 18. in v začetku 19. stoletja v oblikovanju knjižnih norm odločilno vlogo Gorenjci, prim.:

»Rekli bi lahko, da je od Japlja do Levstika oblikovanje knjižne norme domena izobražencev – Gorenjevcv« (Orožen 1989: 165).

Martina Orožen je v prevodih Biblije J. Dalmatina in J. Japlja primerjala njen odnos do jezika in prišla do zaključka, da Dalmatinov prevod pogosto odraža »pozicijske fonetične variante« različnih fonemov, Jurij Japelj pa je bil pri prevodu konzervativnejši, upošteval je namreč etimološko osnovo besed (Orožen 1984a: 159 in dalje; Orožen 1984/85: 217–223; o razlikah na leksikalni ravni glej: Orožen 1984b: 249–274). Pri svoji analizi se je M. Orožen opirala (kar je razumljivo) na Japljeva besedila, ki so grafično-pravopisno močno oddaljena od dejanske glasovne podobe posameznih besed. Nanovo odkriti Japljev dokument pa nam omogoča, da za grafično-pravopisno »preobleko« prepoznamo in začutimo živo glasovno podobo slovenskega jezika 18. stoletja (o tem podrobneje spodaj).

Po Adelungovem mnenju je Japelj svoje gradivo poslal v Sankt-Peterburg po prišleku iz Francije Balthasarju/Belsazarju Hacquetu (1739/1749–1815), ki je od leta 1773 poučeval fiziologijo in anatomijo v ljubljanskem liceju in se ni ukvarjal samo z naravoslovjem, ampak je v začetku 19. stoletja izdal v nemščini spis zgodovinsko-etnografske vsebine *Abbildung und Beschreibung der südwest- und östlichen Wenden, Illyren und Slaven ...* To nas navaja na misel, da je bil J. Japelj v neposrednih stikih s Hacquetom, verjetno, predvsem zaradi skupnih znanstvenih zanimanj. (Podrobneje o Hacquetu glej: Novak 1986: 60–123.)

Vse kaže, da Adelungov opis drugih dveh delov omenjene zbirke ne omenja slovenskega jezika.

Odkritje rokopisa

Besedilo Jurija Japlja se hrani v knjižnem fondu F. Adelunga (fond 7, № 21, šifra 81) v Rokopisnem oddelku Javne knjižnice → Ruske nacionalne knjižnice v Sankt-Peterburgu, z oznako »Krainisch. CXL«.

Japljev rokopis sem našel 27. junija 1996, kot sem že omenil, v Rokopisnem oddelku Ruske nacionalne knjižnice. Z besedilom sem se začel ukvarjati 29. junija istega leta, vendar sem bil 30. junija, medtem ko sem že prepisal liste od 1 do 4, primoran prenehati

z delom, saj sem zvedel za nepričakovano smrt akad. N. I. Tostoja v Moskvi. Še istega dne sem nemudoma odpotoval v Moskvo, da bi na zadnjo pot pospremil svojega učitelja. K obdelavi besedila sem se lahko vrnil šele nekaj let kasneje – v juniju 2000. Zaradi visokih stroškov kopiranja sem moral celoten dokument prepisati na roke.

Opis rokopisa

Rokopis sestavlja listi dobro ohranjenega in zadovoljivo trdnega papirja. Njegov obseg je: višina 37,5, širina 22,5 cm. Besedilo je v celoti napisano s čitljivim rokopisom. Vseeno pa sem imel na nekaterih mestih pri branju težave, zato sem nejasne dele postavil v oglati oklepaj.

Na listu št. 1 beremo:

Krainisch.

- 1) Krainische Uebersetzung – /.../ von George [?] Japel (pag. 8) – /.../ von Profess. F. Beckmann mit seinem Brief vom 5 Juni 1779 /.../ – Traduction en Carniolien, ou Slavonic du Sujet annoncé dans l’Avertissement publié à St. Petersbourg. (Имена числительныя и предложения на карніольскомъ языке, переведенныя на французскій съ примѣчаніями, касающ. языка и народности карніольской; sln. Števniki in stavki v kranjskem jeziku, prevedeni v franco-шчино, z besedilom o jeziku in kranjskem narodu)
- 2) N. T. Slavo-Carnolicum. Labaci 1784. 8. »Pater-Noster«

Na listu št. 2 je samo ena beseda – naslov: Krainisch.

Na listu št. 3:

Krainisch
Uebersetzung

/.../ von G. Japel, (pag. 8.)

durch [?] Hacquet, /.../ Medicinae in Laybach

/.../ von Dr. Professor J. Beckmann, mit seinem Brief vom 5 Juni 1779

Na listu št. 4 je napisan naslov dokumenta v francoščini, nato pa si vzporedno sledijo števni:

Traduction
en
Carniolien, ou Slavonic du Sujet
annoncé dans l’Avertissement publié à St. Petersbourg.
L’année 1773.
Par Mr Bacmeister

Zdi se, da je besedilo na listih od 1 do 3 zapisal sam Bacmeister, pa tudi nekateri drugi zapisovalci. Z Japljevo roko se tekst začne na listu št. 4.

Samo besedilo dokumenta se tako razprostira na naslednjih listih: 4–4a (v originalu 4–4/06), 5–5a, 6–6a, 7–7a, 8–8a, 9, 10–10a, 11–11a, 12; tj. dokument obsega dva lista brez parne strani in sedem celotnih listov – skupno 9 listov ali 16 strani.

Na listih 3, 4, 5 in 8 je na robu, desno od besedila, z zelo majhno pisavo (v obliki ravnega navpičnega stolpca) zapisano besedilo v francoskem jeziku, ki pa ga, žal, nisem mogel prebrati – zahteva namreč specialno povečavo. Na listu 8a so med vrsticami zapisane opombe, ki mi jih prav tako ni uspelo razvozlati. Na listu 10a sta desno od besedila dve opombi, napisani z zelo majhno pisavo in sta praktično neberljivi; podoben zapis je tudi na listu 11.

Značilnosti besedila

Osrednji del dokumenta vsebuje slovensko lingvistično gradivo – na začetku so navedeni glavni števniki, sledijo jim bolj ali manj pomensko povezano besedilo in posamezni stavki. Celotno gradivo je navedeno v obliki vzporednih vrstic:

- 1) v začetku vrstica *A* – francoski števniki in stavki (»Signification de chaque mot Carniolien«);
- 2) sledi vrstica *B* – slovenske ustreznice, zapisane v pravopisnem uzusu iz konca 18. stoletja (»Traduction Carniolienne«);
- 3) niže je vrstica *C* – izgovor (resp. живое звучание) slovenskih števnikov in stavkov, zapisan z znaki francoske latinice (»Pronunciation à la Françoise«), in na koncu
- 4) *D* – izgovor, podan v cirilici (»Eſſai de la Pronunciation en Ruſſe«).

Na koncu vsakega lista so »Opombe« (»Remarques«) s pojasnili o nekaterih posebnostih besed, njihovem izgovoru, slovničnih oblikah in drugem.

Prvi odstavek dokumenta (na listu št. 4) izgleda tako:

- A. *Cinq, Six, Sept, huit, neuf*
- B. *Pét, ſhést, fédém, fédm, ðfsém* (3), *devet*,
- C. *Paite, chaiste, ſāidm, āūſm, devaite,*
- D. **пέм, шéст, сéдм, восм, осм** **девéм.**

Števniki so v rokopisu predstavljeni na listih 4–4a.

Besedilo je v obliki vzporednih vrstic navedeno na listih od 5 do 7a, tj. 5–5a, 6–6a, 7–7a – skupno na šestih straneh. Tu predstavljam vzorec prvih štirih vrstic (list 5):

- A. 2) *Dieu ne meurt pas. L' homme ne vit pas long temps.*
- B. *Bug ne vmèrje i. Zhlověk ne shìvy dolgù*
- C. *Bouh ne vmerye. Tchloiuque ne jevie doügou*
- D. **Бýх нe вмèрт.** **Чловéк нe живéнь дoуѓъ**

Že na listu 7a se začne besedilo o Sloveniji in Slovencih (do lista 9). Na listu 10 je kratko besedilo v nemščini, sledijo izpiski iz virov in različne opombe (listi 10a, 11–11a). Na zadnjem listu (12) je *Oče naš* v prevodu iz 1784.

O slovenskih števnikih

Glavni števniki so predstavljeni po vrsti od 1 do 20, nato 21 in 22, za njima sledijo desetice, ki se izmenjujejo s »sestavljenimi« števniki (desetica + enica): 30, 40, 50, 70–71, 80, 90–99, dalje – 100, 200 in 1000. Skupno je tako predstavljeno 35 števnikov (enice, desetice, desetice + enice, stotice ...).

Dva števnika nastopata v variantnih zapisih: *sédèm, sédm* in *duaisét, duaist* (zadnja dva sta zapisana s francosko – *douaïf saite* in rusko pisavo – *дваicem, дваicm*).

Redka so nesovpadanja v zapisu nekaterih števnikov, npr. *duaisét, duaist*, vendar *eden inù duaifét*.

Števnik 100 je podan v obliki *stú* – fran. *stou*, r. *cmy*, 200 – *duéstu*, fran. *douaistou*, r. *двеcты*, 1000 pa z nemško izposojenko *taushént*, fran. *taijnt*, r. *таюжим*.

Francoska predstavitev slovenskih števnikov (pa tudi besed sledečega besedila) temelji na tradicionalnem eno- in dvoznakovnem zapisu, npr. *p* – [p], *a* – [a], *ou* – [u], *ai* – [e] in z oznako dolžine *āi* [e]; *j* – [ž], *ch* – [š] in podobno.

Ruski zapis se razlikuje v tem, da se znak *i* (včasih brez pike) pri števnikih uporablja samo takrat, ko se nahaja v dvoglasniški zvezi (razen pri *shtirinaist* – *штирнаист*), npr. *enaist* – *enacm*, *duanaist* – *дванаicm*, *duaisét* – *дваicem*, *duaist* – *дваicm*.

Cirilski *и* se uporablja samo pri vezniku *in*, ki se v rokopisu pojavlja dosledno v obliki *inu* ali *inù*: *eden inù duaifét* – *едн инъ дваicém*, *dua inu duaisét* – *два инъ дваicém*.

Pri zapisovanju slovenskih števnikov uporablja J. Japelj akcentska znamenja, ki pa jih glede na različne funkcije ne zapisuje dosledno. Tako npr. zamolkel izgovor srednjega -e- ponazarja z -è-, kar se ustrezno odraža tudi v francoskem in ruskem zapisu, npr.

B <i>Edèn</i>	Vendar: B <i>eden inù duaifét</i>
C <i>Edn</i>	C <i>edn yne duaif'sait</i>
D <i>Edñ</i>	D <i>едн инъ дваicém</i>

Redukcija končnega *-i* v števniku 4 in iz njega tvorjenih števnikov ni posebej označena, npr.

B <i>shtiri</i>	B <i>shtirinaist</i>
C <i>chtire</i>	C <i>chtirnaiste</i>
D <i>umup</i>	D <i>umipnaicm</i>

Števnik 7 je zapisan na dva načina: *sédèm* in *sédm*. Primerjaj z zapisom: *duaisét* in *duaisft*. Števnik 8 ima obliko *ôfsèm*, kar je s francoskimi znaki zapisano kot *āūfsm* in z ruskimi kot *восм, осм* (protetični *o-* v prvem primeru je nastal pod vplivom ruskega števnika »8/восемь»).

Znamenje za rastočo intonacijo ' je nad števniiki *Pét, shést, sédèm, sédm* – to se je odrazilo tudi pri prenosu v ruščino, npr. *Пёт, уécm, сédm*, medtem ko so števniiki od 10 do 14 zapisani brez akcentskega znamenja; le-to se ponovno pojavlja od števnika 15 dalje: *pétnaist, shéstnaist, sédèmnaist, devétnaist, duaissét* (in *duaisft*), *tridefsét, shtiridefsét*.

Način zaznamovanja naglasov se nato spremeni: števniiki imajo dva znaka – v prvem in v drugem delu »sestavljenega« števnika, npr. *pédefsst, shédefsst, sédèmdefsst, devédefsst*, kar se odraža tudi v ruskem zapisu: *нёdecém, uédecém, сédmdecém, дебédecém*. Števnik 8 in njegove tvorjenke izgledajo npr. takole:

B <i>ôfsèm</i>	B <i>ôfsmnaist</i>
C <i>āūfsm</i>	C <i>āūfsmnaiste</i>
D <i>восм, осм</i>	D <i>осмнаicm</i>

Enako je pri števniku 80.

J. Japelj podaja v svojih opombah pogosto koristne napotke. Tako npr. pri števniku *dueštu* omenja, da se v Sloveniji (»en Carniole«) ta beseda običajno izgovarja kot *dueiʃt/ðveicm*; sledijo razmišljanja o vezniku *inù* pri števnikih itn.

O glasovni podobi slovenskega besedila in njegovih sestavinah

V začetku na kratko predstavimo posebnosti tistih črk, ki zaznamujejo različne glasovne vrednosti.

Pri samoglasnikih je:

1. -è- = -ø-: *Zhlovèk*, prim. fran. *Tchloüque*, r. *Чловек*; *Donès* – fran. *Donse*, r. *Донс*;
- 2.1. -ì = -ø: *lubi* – fran. *loube*, r. *лубъ*; *enìga* (*fyna*) – fran. *einga*, r. *енга*;
- 2.2. -ì- = -ø-: *méssizam* – fran. *maifsetsam*, r. *месцам*; *Ogìn* – fran. *Ogn*, r. *Огн*; *Vidimo* – fran. *vīdmo*, r. *видмо*;
- 2.3. -i (končni, nenaglašeni) = -ø: *hoditi* – fran. *hodite*, r. *ходим*; *ſefsati* – fran. *ſefsate*, r. *сесать*; (*ne ſliſi*) *govoriti* – fran. *говорите*, r. *говоритьъ*; *na vſaki roki* – fran. *na vſaque roque*, r. *на всакъ рокъ*; *na glavi* – fran. *na glave*, r. *на глаeвъ*.

Zanimivo je, da v primeru *je bila* (*nóſsezha*) – fran. *yé bila*, r. *ѣ бїла* nenaglašeni sredinski *-i*, za razliko od sodobnega jezika, ni reducirano.

3. -ù = -ø: *véliku* [verjetno, -ù] – fran. *velïque*, r. *великъ*; *málù* – fran. *mâle*, r. *маль*; *inù* – fran. *yno* [?!] in *yne*, r. *инъ*.

Včasih je *-ù* = *u* (ù), vendar nedosledno: (*vſi*) *dobrù* – fran. *dobre*, r. *добру*; *dolgù* – fran. *doiigou*, r. *доугъ*.

Pri soglasnikih se posvetimo le nekaterim najznačilnejšim primerom:

1. *z* [*c*] – -z-, -z: *v' ſéſzah*, *dékliza*, *méſsizam*, *ptiza*, *jaiza*, *sheriauzo*, *Méſsiz*, *fonze*, *maverzo*;
2. *zh* [*č*]: *Zhlovèk*, *nossezha*, *hzhy*, *nózhe*, *mladéñžì*, *pozbutjo*, *ſkazhe*, *zhetèrti*, *ozha zhuje*, *oblizhja*, *mozhnéiſhi*, *erdézha*, *ozhy*, *pozhaſſù*, *zhérne*, *ſhpizhast*, *nozhi*, *tezhe derézhe*, *vézhi*, *Vzhérei vezher*;
3. *sh* [*ž*] – *ſh*: *shìvy*; *móſh* – fran. *mauch*, r. *моuʃ/ж*; *shena*, *sheriauzo*;
4. *ſh* [*š*]: *kùſhuje*, *ſhéſt*, *ſhe*, *ſhtirji*, *ſliſhi*, *mozhnéiſſi*, *vuſhéſſ*, *ſhpizhast*, *mainſhi*, *ſhal déſh*;
 - 5.1. *j = j*: *ne vmerje*, *kùſhuje* svoje *Otroke*, *jo lubì*, *je bila*; *Jesik* – fran. *Yezeque*, r. *Јеziк*; *je rojena*, *poje*, *ſe ſméja*;
 - 5.2. *-i = -j*: *Tvoi* (*brat*) – fran. *Tvaui*, r. *Tvoi*, vendar: *Tvoja ſestra* – fran. *Tvoya*, r. *Твоиа*; *Vzhérei* – fran. *Vtchairéi*, r. *Учереi*;
 - 5.3. *-i-* (pred soglasnikom) = *j*: *jaiza* – fran. *yaïtsa*, r. *яица*; *mainſhi* – fran. *maiñche*, r. *maiñui*;
- 6.1. *l*, *-l*, *-l* = *[u/ý]*: *bolna* – fran. *boüna*, r. *буона*; *dolg* – fran. *doügou*, r. *доугъ*; *ſhal* – fran. *chou*, r. *uy*; *vidil* – fran. *vidou*, r. *видо*.

V dveh zadnjih primerih (pod 6.1.) prehaja *l* > *u/ý* z redukcijo (ali asimilacijo) predhodnih samoglasnikov *-a-* in *-i-*.

- 6.2. Prehod *lj* > *l* (srednji), prim.: *lubi* – fran. *loube*, r. *лубъ*; *na zémlo* – fran. *na zaimlo*, r. *на земло*.
7. Ohranitev *nj*: *Njén* – fran. *Gnain*, r. *Ніен*; *njè*;
- 8.1. *v-* = *v-:* *vſi* – fran. *vſi*, r. *вci*; *vſaki* – fran. *v'ſaque*, r. *всакъ*; (*ne*) *vmèrje* – fran. *vmerye*, r. *вмèрѣ*; kot predlog: *v' ſèſzah* – fran. *v' ſeftsah*, r. *въ сèсцах*; *v' frédi* – fran. *v' fraide*, r. *въ créдѣ*; *v' njénmo* – fran. *v' gnainmo*, r. *въ ніéнмо*; *v' perutah* – fran. *v' peroutah*, r. *въ нерумах*;
- 8.2. *-v* = [-u/ј]: (*pét*) *pérſtou* – fran. *perſtoü*, r. *нèрстой*;
- 8.3. *v- = u-:* *Vzhérei* – fran. *Vtchaireí*, r. *Учереi*.
- 8.4. Protetični *v-:* *v' vustih* – fran. *v' vousſih*, r. *вусмiх*; *vuſhéſſ* – fran. *vouchaiſſe*, r. *вушéц*.
- 8.5. Izguba začetnega *v-:* *Lafſjé* – fran. *Lafſyai*, r. *Ласѣ*.

9. Izguba začetnega *p-* pred nezveničim soglasnikom: *ptiza* – fran. *titsa*, r. *тица*. V besedilu so še nekatere druge posebnosti, o katerih pa v tem članku ne bomo posebej govorili. Opozoril bom le na nekaj svojih opažanj pri cirilskev (ruske) zapisu glasovne podobe slovenskih besed v besedilu.

Jurij Japelj je doslednejši pri podajanju francoske transliteracije kot ruske – opaziti je, da je do tega prišlo zaradi slabega poznavanja ruske pisave in jezika. Cirilski zapisi zato niso izenačeni:

1. *u* uporablja tako za *u*: *инъ, Косму, Кри, куха* itn.; kot za *i*: *има, имамо, ходит, не спиши говорить, други, снуþ*, vendar *niþ* in podobno;
2. *þ* stoji na mestu *ě*: *въ гнéзðþ* (vendar *сèду*), pogosteje pa na mestu *-je/-je-:* *не вмèрþ – ne vmèrje, þ – je, рoþна – rojena, снуþ in niþ – spy* [!], *pije*. Vendar: *njéna – Nþна, njegóva – Нiegова*.
3. Raba *-v* ni dosledna: *доugъ, великъ, дневъ, инъ, говоритьъ, малъ, въ, всакъ рокъ, глаvъ – Бух, Чловк, сèсцах, ner, отрок, ходит, енім лéтам, двéм месцам, слéп, нас, брат, Bau, Он, нус, нéм, љézik* in dr. Še: *предъ* in *пред*. Kmalu opazimo, da je zapisovanje končnega *-v* doslednejše v primerih, ko je končni soglasnik v slovenskem jeziku podvržen močni redukciji, npr.: *доugъ, великъ, всакъ рок, на глаvъ* itn.

Z opisanimi pravili lahko zapisanim slovenskim stavkom ustvarimo fonetične vzprednice. Pri tem pa ne smemo v osnovo vzeti »čiste« transkripcije, ampak praktično transliteracijo, ki zadovoljivo natančno odraža glasovno podobo besedila:

Bug ne vmèrje. Zhlovèk ne shìvy dolgù.

[*Buh ne vmèrje. Člov/uk ne žvi doug*]

Mati kùjhuje svoje Otreke.

[*Mat kšuje svoje otroke*]

Ona imá veliku mléka v' ſèſzah.

[*Ona imá vèlik mléka v s(e)scah*]

Njén mósh jo lubi. Letá shena je bila nótsežha.

[*Njèn moš/žjo lub. Letá žena je bila nòseča*]

Če posamezne dele stavkov postavimo navpično drug pod drugega, lahko določimo tiste znake in njihove glasovne skupine, ki jasno začrtujejo razmerje med zapisanim besedilom in izgovorom le-tega:

Bug: -g > -h
ne vmèrje: –
Zhlovèk: -vèk > -vk/-uk
ne shìvy: -žìv- > -žv-
dolgù: -l- > -u-, -ù > -φ
Mati: -i > -φ
kù/huje: -ù > -φ
fvoje: –
Otroke: –

Dodajmo še, da se zapis slovenskega besedila v mojem članku načeloma ne razlikuje od grafično-pravopisnega sistema, katerega sta s svojimi sodelavci uporabljala J. Japelj in B. Kumerdej pri prevodu Nove zaveze 1784–1786. Primerjaj kratek odlomek iz prvega dela prevoda (1784):

Evangeli Jéšu'a Chritu'a popiſan od Svätiga Joannesa. I. Poſtava.

1. *V sazhetku je bilá beſeda, inu beſeda je bilá pér Bógu, inu Bóg je bil ta beſeda.*
2. *Letá je bilá v' sazhetku pér Bógu.*
3. *Vſe je ſkusi njó ſturmju, inu bres nję ny nizh ſturmju, kar je ſturmjeniga / .../*
(Svetu pismu 1784: 405).

Tu opozorimo le na ē, ki verjetno zaznamuje ê.

Priloženo besedilo spomenika na koncu članka omogoča slovenistom, da se podrobno poglobijo v značilnosti tako samega lingvističnega dokumenta, kot tudi tistih razlag, katere je pridodal J. Japelj. Kot je razvidno iz analize, je največji pomen besedila prav njegov poskus, da s transliteracijskimi sredstvi francoskega in ruskega jezika predstavi živo glasovno podobo slovenske besede. V 18. stoletju je na tem področju oral ledino.

* * *

Na koncu poudarimo, da je koristen tudi dodatek, katerega je J. Japelj uvrstil na konec prevedenega besedila. V njem piše o pokrajinskih različicah etnonimov pri Slovencih (*Slovénzi, Krainzì, Goreinzì, doléinzì* itn.) in o delitvi Slovenije na zgodovinske pokrajine. Japelj navaja tudi seznam slovenskih osebnih imen, ki so večinoma nastala z adaptacijo ustreznih latinsko-evropskih imen. Dokument se zaključuje z molitvijo *Oče naš* z letnico 1784, ki se pravopisno ujema z že zgoraj omenjenim prevodom Nove zaveze.

LITERATURA

Г. Л. Х. БАКМЕЙСТЕРЬ, 1773: *Объявлениe и прошениe касающiяся до собранiя разныхъ языковъ въ примѣрахъ*. Въ Санктпeterбургѣ при Академиѣ наукъ. 19 с.

Сравнительные словари 1787–1789, 1790–1791: *Сравнительные словари всѣхъ языковъ и нарѣчий. Отдѣленie первое, содержащее въ себѣ европейскіе и азіатскіе языки. Часть первая. Въ Санктпeterбургѣ, 1787; Часть вторая, 1789; Сравнительный словарь всѣхъ языковъ и нарѣчий, по азбучному порядку расположенный. Части первая – четвертая. Въ Санктпeterбургѣ, 1790–1791.*

- И. В./В. Ягичъ, 1910: *Исторія славянской филологии. (Энциклопедія славянской філологіі. Вып. 1)*. Санкт-Петербургъ.
- F. ADELUNG, 1815: *Catherinens der Grossen verdienste um die vergleichende Sprachenkunde*. St. Petersburg.
- 1820: *Uebersicht aller bekannten Sprachen und ihrer Dialekte*. St. Petersburg.
- A. BREZNIK, 1928: Japljev prevod sv. pisma. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* VII/1–4. 77–107.
- BRIEFWECHSEL, 1885: *Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar (1808–1828). (Источники для истории славянской филологии. Т. I)*. Hrsg. von V. Jagić. Berlin/Санктпетербургъ.
- K. GLASER, 1895: *Zgodovina slovenskega slovstva, II. zv.: Od francoske revolucije do 1848 l.* Ljubljana.
- R. LENČEK, 1982: *The Structure and history of the Slovene language*. Columbus.
- Modèle, 1786: *Modèle du vocabulaire, qui doit servir à la comparaison de toutes les langues*. S.-Pétersbourg.
- V. NOVAK, 1986: *Raziskovalci slovenskega življenja*. Ljubljana.
- M. OROŽEN, 1984a: Gramatična in leksikalna preobrazba Dalmatinovega knjižnega jezika ob Japljevem prevodu Biblije (1584–1784–1802). *Protestantismus bei den Slowenen/Protestantizem pri Slovencih*. Beiträge 3. Slawistentagung der Universitäten Klagenfurt und Ljubljana: Klagenfurt, 26.–28. Mai 1983. (Wiener slawistischer Almanach, Sonderband 13). Wien. 153–179.
- 1984b: Razvojne smernice v besedišču Dalmatinovega in Japljevega prevoda Biblije (1584–1784–1791). *Zbornik XX. seminarja za slovenski jezik, literaturo in kulturo*. Ljubljana. 249–274.
- 1984/85: Smernice knjižnega jezikovnega razvoja od Jurija Dalmatina do Jurija Japlja (1584–1784). *Jezik in slovstvo* 7/8. 217–223.
- 1989: Preobrazba jezikovne zgradbe od Japljevega do Lampetovega prevoda Biblije v 19. stoletju. *Slovenski jezik v znanosti 2: Zbornik prispevkov*. Ljubljana. 163–185.
- J. RIGLER, 1968: *Začetki slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: SAZU, Razred za filološke in literarne vede, Inštitut za slovenski jezik.
- Svetu pismu: Svetu pismu noviga Testamenta, 1784–1786: /.../. Pars prima – pars secunda*. Labaci.
- Svetu Pismu: Svetu Pismu Stariga Testamenta, 1791: /.../. per Georgium Japel*. Labaci.

Iz ruščine prevedla
Vanda Babič.

SUMMARY

In 1773 H. L. Ch. Bacmeister, then living in St. Petersburg, published an appeal asking for material to be sent to him from all over the world for the scientific project of comparison of »all languages«. The material was, according to Bacmeister's template, translated into various languages. J. Japelj answered the appeal, i.e., the same year he sent to St. Petersburg a manuscript in French »Traduction en Carniolien, ou Slavonic du Sujet...« (total of 9 sheets or 16 pages). The manuscript was discovered by the author of the present article in 1996. It is housed in the Russian National Library in St. Petersburg. The text is divided into two parts: it begins with the list of cardinal numerals, which is followed by a more or less semantically coherent text and individual sentences. The examples are listed in four lines: the first line – in French, the second line – in Slovene translation, the third line – transliteration/transcription of the Slovene line with French Latin alphabet, the fourth line – in the Cyrillic alphabet. Japelj's text is a rare attempt at presenting

a vivid phonetic image of the 18th c. Slovene. The manuscript also includes useful examples of regional variants of Slovene ethnonyms, the division of Slovene lands into historic provinces, and a list of Slovene personal names. The document concludes with the Lord's Prayer. The article includes a linguistic and textological analysis of the text and a survey of the graphic presentation of phonology in the Slovene text, which is also published in its entirety at the end of the article.

PRILOGA

List 4

Traduction
en
Carniolien, ou Slavonic du Sujet
annoncé dans l' Avertissement
publié à St. Petersbourg
L'année 1773.
par M^r. Bacmeister

A (: Signification de é chaque mot Carniolien)	Un,	deux,	trois,	quatre
B (: Traduction Carniolienne:)	Edèn (1)	dua,	try,	ſhtiri (2)
C /: Prononciation à la Fran./ çoise:	Edn,	doua,	trie,	chtire
D /: Essay de la Pronon:- ciation en Russe:/	ЕДН/	ДВА,	ТРИ,	ШТИРІ
A Cinq,	Six,	Sept,	huit,	neuf
B Pét,	ſhéſt,	ſédém, ſédm,	ôſsém (3),	devet,
C Paite,	chaiste,	ſāidm,	āuſsm,	devaite,
D Дев'єм,	шéсм,	сéдм,	восм, осм	Дев'єм,

Remarques

- Il y a trois Sortes d' é en Carniolien, l'un je prononce comme l'é François ouvert, ou l'ñ Allemand, l' autre est l'é, que je marqué avec un accent aigu, et que je trouve marqué ainsi dans les éditions Carniolienne très anciennes, c'est l' é François dans les mots, qui finissent en ier [zanimivo!] v. g. metier, dernier, quoique pour éviter la confusion je l'exprime en François par ai, je l'ai marqué aussi en Russe avec l'accent aigue: le troisième é enfin est une Semivoyelle qui ne se prononce guères, ou plutôt comme en Anglois l'i dans le mot bird, dirt, ou l'o dans le mot Newton, je l'ai marqué avec un accent grief (').
- L'i à la fin des mots est Semivoyelle, et ne se prononce guères, prèsque comme l'é François à la fin p: ex dans le mot tire.
- Nous avons aussi trois Sortes d'o: l'un est l'on mali Jllirique ou l'o Anglois dans le mots boy, noise le rest l'on veliki Jllirique, que je marquerai avec l'accent aigue qui est l'au. François ou l'o Allemand. Et le troisième ô, qui se prononce come yo ou l'ó précédent.

A dix,	once /	douze,	treize,	quatorze
B deset,	enaist /	duanaist,	trinaist,	ſhtirinaist
C desaite	enäiste(i)	doūanaïste,	trīnaïste,	chtirnaïste
D Дев'єм,	енайсм,	деванаісм,	трінаісм,	штирнаісм

A quince,	Seize,	dix Sept,	dix huit,
B pētnaist,	ſhéstnaist,	ſédèmnaist,	ōſsémnaist,
C pāitenaiſte,	chāistenaiſte,	ſāidmnaïſte,	āuſsmnaïſte,
D némnaïſt,	шéſtnaïſt,	ſedmnaiſt,	osmnaïſt,
A dix neuf,	vingt /		vingt et un
B devétnaist,	duaiſsét, duaifst (2)		eden inù duaifst (3)
C devātnaïſte,	douaiſsaite,		edn yne duaifsaite
D девéтнаіſт,	дваісем, дваіст,		єдн ииъ дваісем,
A vingt deux,	trente,	quarante,	cinquante
B dua inu duaifst,	trideſsét,	ſhtirideſsét,	pédeſsét
C doua yne douaiſsaite,	trideſsaite,	chtirideſsaite,	paideſsaite
D два ииъ дваісем,	тридеſсем,	штиреſсем,	пéдесéм
A Soiſsante,	Soixante et dix,	Soixante et onze	
B ſhédeſsét,	ſédèmdeſsét,	edèn inù ſédèmdeſsét	
C chaideſsaite,	ſaidmdeſsaite,	edn yne ſaidmdeſsaite	
D шéдесéм,	сéдмдесéм,	єдн ииъ сéдмдесéм	
A Soiſsante et douze,	quatre vingt,	quatre vingt dix,	
B dua inu ſédèmdeſsét,	oſſémdesſét,	devétdesſét,	
C doua yne ſaidmdeſsaite,	aуſsmdeſsaite,	devaideſsaite,	
D два ииъ сéдмдесéм,	осмдесéм,	девéдесéм.	
A Quatrevingt dixneuf,	cent,	deux cens,	mille
B devéti inu devétdesſét,	ſtú (4)	duéſtu,	tauhént
C devaite yne devaideſsaite,	ſtou,	douaistou,	taüjnt
D девéт ииъ дeвéдесéм,	сту,	дeвeсту,	тaвжнt

Remarques

- l'a et i il faut lire Separément, come en Allemand, quand je les marque avec un dirosis (‘)
- On prononce coſtinuenement en Carniole ce mot dueiſt **двеіст**.
- dans le mot inù le dernier ū est Semivoyelle on ne le prononce donc gueres, ou coſme l'e François à la fin, quand il n'y a point d'accent au deſsus [defsus?], c'est ce qu'il faut toujouſ remarquer de nos Semivoyelles.
- C'est ainsi qu'on parle dans la Capitale de Carniole, dans Ses environs, et dans la baſſe Carniole, mais dans la haute Carniole on dit ſto

List 5

A 2) Dieu ne meurt pas.	L' homme ne vit pas long tems.
B Bug ne vmèrje i).	Zhlovèk ne shivy dolgù
C Bouh ne vmerye.	Tchloüque ne jevie doügou
D Бyх нe вмèрѣ.	Чловк нe жвиь доуѓъ
A 3) La mère baise Ses enfans.	Elle a beaucoup
B Mati kùſhuje ſvoje Otroke.	Ona imá vèliku
C Máté quechdouyé ſvôyé otrôqué.	Ona ima veſique
D Мат къшүїе своќ отроке.	Она има велникъ

A de lait dans le Sein.	Son mari l' aime.
B mleka v' ſeſzah.	Njén 2) móſh jo lubì
C mläiqua v' ſeſtsah.	Gnain mauch yo loube
D млека въ сесцах.	Ніен мож ѹ млечъ
A 4) Cette femme étoit enceinte.	Elle est accouchée
B Letá 3) shena je bila 4) nójsezha 5).	Ona je rodila
C Letā jena yé bila noſsetcha.	Ona ye rodila
D Лемањ жена ъ била носеча.	Она ъ родила
A il y a Six jours, d'un fils.	Elle est encore malade.
B pred ſhést dnévi eniga ſyna.	Ona je ſhe bolna.
C prede chaiste dnaive einga Syna	Ona yé chez boüna.
D пред шест днєвъ енга сина.	Она ъ шєвъ боўна.
A Sa fille est aſſise auprès d'elle et pleure.	
B njéna hzhy ſèdy pèr njè inu ſe jóka. 6)	
C gnaina htchy Siedie per gné yne ſe yāuqua	
D Ніна хчи сёди пèр ніє инъ ѿ юка	

Remarques

- 1) La negation ne est prononcée par quelques uns dans la haute Carniole comme: na, mais quelque coñun que cela Soit, on écrit toujours ne, et c'est ainsi qu'on le prononce dans la baſse Carniole, et qu'il le faudroit prononcer.
- 2) L'j après un n fait chez nous toujours la Syllabe nasale gna gne gni gno des Italiens et des François.
- 3) L'accent aigu Sur l'á fait l'á long, et Souvent il donne au mot une Signification toute différente, comme letá Signifie celle ou celui, et léta Sans accent Signifie il vole.
- 4) bila on prononce ici auſſi blá. ou bioü.
- 5) noſsezha on prononce auſſi noſhezha, **ношеча**
- 6) On dit auſſi au lieu de jokati, plakati.

List 5/a

A 5) L'enfant ne veut pas teter.	6) Cette fille
B Otrok nözhe ſeſsatı.	Letá dékliza
C Otroque nauchté ſeſsate.	Letá daicletsa
D Отрок нъюче сесать.	Лемањ дёклца
A encore ne peut pas marcher.	Elle est née
B ſhe nemóre hoditi 1).	Ona je rojena
C chez nemâuré hodite.	Ona yé rojena
D шєвъ не море ходит.	Она ъ роќна
A il y a un an, et deux mois.	7) Ces quatre
B pred enim léitam, inu duém méſsizam.	Leti ſhtirji
C prede enim laitam, yne douaim maiſsetsam.	Leti chtyri
D предъ енім лётам, инъ двём месциам.	Леми штириї

- A jeunes garcons se portent tous bien.
B mladéñzhì se pozhujo všì dobrù.*
C mladaintche se potchoutyo všì dobre.
D **младéнци се почутiо всi добрi.**

- A Le premier court, le Second Saute,
B Ta pèrvi tezhe, ta drugi ſkazhe,
C Ta pèrve tetché, ta drougue Scatché,
D **та првi тече,** **та другi скачe,**
- le troisieme
ta trétji 2)
ta traitye
та трéтii

- A chante, Le quatrieme rit.
B poje, ta zhetèrti se ſméja.
C poyé, ta tchetèrte se ſmaiaya.
D **пoиe,** **та четерти се смéя.**
- 8) Cet hoñne est
Letá zhlovèk je
Letá tchloüque yé
Лета чловк ё

- A aveugle. Sa femme est Sourde.
B flép. njegóva shena je glúha.
C Slaipe. gnegova jéna yé glóuha.
D **слéп.** **Нéгова жéна ё глóуха.**
- Elle nous
Ona naſs
Ona naſſe
Она нас

Remarques

- 1) Nous disons coñunement: punza ou punzhika quand nous nomons des filles d'un tel age.
- 2) On prononce ce mot par abus coñunement: tréki
 - C'est la traduction littérale du Sujet François; mais le texte Allemand: diese vier Knaben sind alln gesund Se traduit de la mainére Suivante: Leti shtirji mladéñzhi jo vši sdravi **ко всi здравi**

List 6

- A n'entend pas parler. 9) Ton frére éternuë.
B ne ſliſhi govoriti. Tvói brat kiha 1)
C ne ſliche govorite. Tvaui brate quiha.
D **не слáшi говорiть.** **Твоi брат кiхa .**

- A Ta Soeur dort. Votre pere veille.
B Tvoja ſestra Spy. Važh ozha zhuje.
C Tvoja ſestra Spie. Vache otcha tchöuÿé
D **твоiа сестра спиt.** **Баш оча чуt.**

- A Il mange, et boit peu. 10) Le nez
B On jé, inù piye málù. * Nuſs 2)
C On yai, yne pyé māle. Nouſſe
D **ОН ё,** **инъ пiк малъ.** **нyc**

- A est au milieu du visage. 11) Nous avons
B je v' ſrédi oblizhja. My imamo
C yé v' ſraide oblítchya. Mi imāmo
D **ОН ё въ срéдѣ обличья.** **Ми имамо**

- A deux piés, et cinq doigts à chaque main.
B dué nogé, inù pét pèrstou na vjaki roki.
C douai noguai, yno paite perstoü na vjsaque roque
D **две ноги, иные пять пальцев на всакъ рокъ.**

- A 12) Les cheveux croissent Sur la tête.
B Laſſjé rasteyo 3) na glavi
C Laſſyai rasteyo na glave.
D **Ласк растејо на главу.**

Remarques

- 1) On dit aussi: on Kiſhe книше, mais pas Si régulièrement.
- 2) Dans la haute Carniole on dit: Noſſs hoc.
- 3) C'est ainsi qu'on écrit ce verbe; mais on le prononce couramment ráſſejo pacéjo
- 4) Il faut bien distinguer entre on je, il mange et entre on je, il est quoique je l'écrive de même en Russe, c'est l'ē, et l'e qui marquent la différence.

List 6/a

- A 13) La langue, et les dents Sont dans la bouche.
B Jesik, inu sobje ſo v' vustih.
C Yezequ yne zobyāi ſo v' voustih.
D **иезик иные зобки со въ вустах.**
- A 14) Le bras droit est plus fort que le gauche.
B Ta déſna roka je mozhněſhi kókér ta léva.
C Ta daiſna roqua yé motchnéiche coquere ta lāiva.
D **та десна рока е мочнѣйшъ кокер та лѣва.**
- A 15) Un cheveu est long, et mince, Le Sang
B En laſſ je dolg, inu tenak 1) Kry
C Ein laſſe yé doūgue, yne tenaque Crie
D **Ен лас ъ долг, иные тенак,** Кри
- A est rouge. Les os Sont durs coñe la pierre
B je erdézha. Kosty ſo tèrde 2) kokér kamèn.
C yé erdaithcha. Costie ſo tèrdé coquère camne.
D **и ердечя. Кости со төрде кокер камен.**

- A 16) Le poiſſon a des yeux, mais il n'a point d'oreilles.
B Riba imá ozhy, pa nima vuſhéſs. 3)
C Riba imá otchie, pa nīma vouchaſſe.
D **Риба има очи, па нима вушес.**
- A 17) Cet oiseau vole lentement. Il s'abbaïſſe Sur la terre.
B Letá ptiza lety, pozhaſſù. Ona ſe vjéde na zémlo. 4)
C Letá titsa letie potchafſe. Ona ſe vſaidé na zaimlo.
D **Лета птица лети почасъ. Она се вседе на землю.**

[Remarques]

- 1) On dit aussi: tenèk **төңек** en feminin tenka **төңка**.
 - 2) On dit aussi: kosty жо tèrdé **төрдэ**.
 - 3) C'est le partitif, mais l'accusatif de l'Article definitif est: vuʃhéʃsa **вүшэсә**.
 - 4) C'est ainsi qu'on le prononce, quand le mouvement se fait vers la terre, mais quand la chose Se trouve Sur la terre on dit: na semlî.

List 7

- Elist 7

A Il a de noires plumes dans les ailes/
B Ona imá zhérne peréſsa v' perutah(1)
C Oná imá tcherné peraiſs v' peroutah/
D **Она і́ма чे́рнє пе́ре́са въ пе́рутаχ/**

A pointu bec, et courte queuec, dans Son
B Shpizhast klun, inù kratèk rep, v' njénmo
C chpitchaste kloun, yne crateque raipe, v' gnainmo
D **шпи́часп клауң, инъ қратапк рέп, въ ні́енмо**

A nid il y a de blanc oeufs. 18) L'arbre a
B gnésdù jo bélé jaiza. Dèrvu imá
C gnaisde jo bailé yaïtsa. Dervöu ima
D **гнéздах со бéле яица.** Дéрвү **іма**

A de vertes feuilles, et de groſses branches.
B s.....elenù lystje 2), inù debéle véje.
C zelene listyé, yne debailé vaiyé
D **зелену листвѣ,** инъ **дебéле вéк**

A 19) Le feu brûle. Nous voyons la fumée, la flamme, et la braise.
B Ogìn gory. My vidimo dim, plemén, inù sheriauzo 3)
C Ogn gorie. Mi vídmo dme, plemain, yne jeryautso
D **Оғн гори. Ми відмо дім, племен, инъ жеріаузо.**

[Remarques]

- 1) On dit aussi: repetnize, ou peretnize, et ces mots sont fort en usage.
 - 2) Ce mot lystje Signifie plutot des feuilles Seches, mais des feuilles vertes on exprime communement par le mot nérie neüie.

- 3) C'est ainsi qu'on appelle la braise; mais du charbon on appelle ᄀgle **огле**.
- 4) C'est ainsi qu'on exprime le mot rapide; mais on trouve encore ici des vestiges du mot Rusé **быстро**, parce que nous avons plusieurs fleuves très ra-pides, qui s' appellent bistriza **бистрица**.

List 7/a

A 22)	Hier au Soir il plevoit.	Aujourd' hui
B	Vzhérei vezher je ſhal déſh.	Donès
C	Vtchairéi vetchere ye chou deche.	Donse
D	Учереі вечер је шу дәш.	Донс

- A ai je vu un arc-en ciel.
B Sim jest vidil eno mavérzo.
C Sme yeste vidou eno mavertso.
D **Сим ڪم ۾ ڪو ۾ ماءِ ریزو.**

- A 23) La nuit il fait Sombre, le jour il fait clair
B Po nozhi je témnú, po dnévi je ſvètlú.
C po notche yé tmnou, po dnaive ye ſvetlou.
D **По ноћи је тёмни, по днёви је светлы.**

Moi le Traducteur de ce Sujet je m'appelle George Japel, je Suis Prêtre Seculier, et Chancelier chez Monseigneur' le Prince Eveque' de Laijbach. Je Suis né à Stein petite ville dans la haute Carniole éloignée de la Capitale une lieu et demie nomée en Carniolien Kamèlk. Je fus élevé dans la Capitale c'est à dire à Laijbach au Seminaire des ci-devant De suites, je fis mes études dans cette Accademie: outre les Sciences neceſſaires à mon étât je m'appliquai principalement aux langues principales de l'Europe, Savoir: après la maternelle Carniolien ne ou Sclavonique, à la Latine, l'Allemande, la Françoise, l'Italienne et l'Angloise.

On parle la langue ainsi qu'on le voit dans la Traduction principalement dans les en virons de la Capitale, et dans toute la Carniole où je comprends la haute, la baſſe, la moyenne et la Carniole interieure, une grande partie du Littoral Autrichien, et du Comté de Gorice. On parle cette même langue dans la baſſe Stirie jusqu'au de lá du fleuve de Draū, dans la baſſe Carinthie, et dans une partie de la haute, quoiqu'en Carinthie et Stirie on ne l'appelle plus la langue Carniolienne mais din /.../ qui à la fin

List 8

à l'Exception de quelques voyelles, n'est que la Carniolienne. Et pour donner un echantillon de cette diversité, je n'ai qu'à marquer, que por exemple on dit en Carinthie et Stirie den le jour, et en Carniole dan, en Stirie pēſ le chien, et ici pēſs, mēglá, et ici mēglá la brouillard, shrebèl le clou, et ici shebèl etc. Ainsi toute la diversité consiste prēſque dans l'accent.

Les peuples qui parlent cette langue s'appellent principalement Krainzì Carnioliens, et puis Slovénzi Sclavoniques. Sous la première denomination Krainzì on comprend les habitans de la haute Carniole Goréinzì, et ceux de la baſſe doléinzì, les habitans de la Carniole interieure et moyenne, où on trouve les habitants de Foick [?] piuzheni ceux de Pauſt Krafhouzì, qet ceux de Vippaque on Vipau, stiggacſ, Jpauzì. On pourroit compter entre ceuxci les habitans d'une grande partie du Comté de Gorice Savoir: ceux de Thallmniu Tomyñzì, et ceux des environs de Gorice.

La dernière denomination Slovénzi, Sclavoniques s'approprient Sur tout les habitans de la baſſe Stirie Shtajerzì, et ceux de la baſſe Carinthie Koroſhzì, coñe auſſi quelques peuplades Sclavoniques de l'Archeveché d'Udine.

Les habitans Susdits noment les païs mentionés ci deſsus:

La Carniole en general Krainska dushēla

La haute Carniole Goréinskù

La basse Carniole Doléinskù

La Carniole interieure Notreinskù on se serve avssi sourent dans ce dernier mot de enplaud! mais L's va/.../ mien.

q ceux du voisinage de Fiume zhízhì nation tout a fait particuliere et qui a beaucoup d'affinité avec les vrai schites en Transilvanie, comme j'ai vecu entre ces gens j'ai ev a occasion [?] de les connaire

List 8/a

La /.../,	Piuka
Le /.../,	Kraſs, en Italien Il Carſso.
Le Vippaque ,	Ipava, ou Vipava
Le Thalminiu,	Tomyn, en Italien, <u>il Tolmino</u>
La Stirie,	Shtajerska dùshela ou Shtajerskù
La Carinthie,	Koroſhkù, ou Koroſhka dùshela
Les Peuples voisins nous appellend prèsque de même:	
Les Allemands nous noment: din /.../, odna din /.../	
Les Italiens nous noment: <u>i Cragnuolini</u> , ou <u>Schiavi</u> .	
Les Furlains: <u>Sclavs</u> .	

Les Croates, et peuples Illiriques nous appellent: Krainaz, et en plur: Krainzi.

La Religion dans ces contrées est partout la Catholique Romaine exete du et Uskokes quelques Croates.

Les noms d'hoñes, qui Sont le plus en usage en Carniole, à l'exception cependant des noms de batême usités, qui ne varient point en Carniolien, Sont à peu près les Svivans:

Noms d'hoñes	Noms de femmes
Jerni Barthelmi	Miza
Anshe Jean	Mina
Jaka Jaques	Maruſha
Blashe Blaise	Marinka

Júri	George	ʃhpéla	Elisabethé
Primaſh	Prime	Jéra	Gertrude
Joshá	Joseph	Néšha	Agnés
Boſhtian	Sebastian	Urſha	Ursula
Franze	François	Cila	Cecile
Mohar	Hermagore	Catra	Catarine
Gréga	Gregoire	Anka	Anne
Naze	Jgnace	Alénka	Helene
Loure	Laurent	Sefa	Josephe
Miklauſh	Niclas	Ratyā	Dorothée
		Resa	Thereze.

List 9

Du reste on Sait la grande extension des langues Slavoniques [c b Scl- prečrtano], et leur coñexion: qu'à coñencer de la petite Republique de Raguse ou peut traverser toute la Dalmatie, et l'Istrie Autrichienne et Venitienne, la Croitie, la Slavonie, la Transylvanie, la Valachie et

prèsque toutes les frontières de la Turquie, repasser en suite par des peuplades entières Sclavoniques de l'Hongrie, traverser toute la Pologne et le grand Empire Russe, retourner de là par des peuplades entières Sujets au Roi de Prusse, et quelques autres en Lusace [prečrtano: Saxe], sajser par la Lusace, la Bohême, la Moravie, certaines peuplades en Autriche appelées /.../ traverser la Stirie, la Carinthie, la Carniole, et penetrer jusqu'au milieu de la Furlania Venitienne en ne Se Servant que de la langue Slavonique [c b Scl- prečrtano!], dont la plus part des racines du moins sera entendue par tout, comme je le vois clairement dans les dictionnaires Russes, Illiriques, Bohemiens, Polonois et une Grammaire Sclavonique de Lusace, et dans d'autres monuments authentiques.

Touchant ma traduction je n'ai qu'à avertir, que ne Sachant point la pronunciation Russe, j'ai nomée la ligne D Seulement un Eſſai, et que j'ai choisi les lettres Russes principalement à cause de l'Analogie de ces deux langues, comme en effet il n'y a point d'autres lettres, capables de remplacer nos anciennes glagolites, excepté les Russes. On aura donc la bonté de Suppléer à mon insu fisance.

List 10 Zu einer Krainischer Uebersetzung.

/.../

Pagina 1.

Note sur ce ſujet.

J'ai fait traduire le ſujet pr

List 10/a

»Note ſur ce ſujet.

»J'ai fait traduire le ſujet présent par trois de nos meilleurs connoiffeurs de notre langue, mais aucun /.../ a ſi bien reuſſi que Mr. Japel qui a toutefois fait la vraie et bonne Orthographe. C'est donc par cette raiſon que je n'envoye que l'ouvrage du decrier. Depuis quelques années, que j'ai fait voir que notre langue nous pouvoit conduire jus-que'en Sibirie, par la connoiffance que j'ai faite avec les Russes dans les campagnes de 1759–1761, ensuite par le long voyage de la Po-logne, Slavonie et Illyrie, et par les ouvrages de l'infatigable Pallas, on commence à ne plus la mépriser comme autrefois: car on fut ſi fort dans l'ignorance qu'on ne voulut jamais croire qu'on ſe puifſe ſervir de notre langue hors du paſs La Lettre que je donnai de hors ſur le voyage fait en Illyrie dans le 2me volume des Opufculii de Bohème par Born, a fait prendre une autre idée a mes compatriotes. Mais comme l'Editeur a fait imprimer cette lettre, avant que je n'on fuſſe averti, elle n'a pas des mieux reuſſi. Je l'ai donné ensuite dans les opuscules de Mixlan^F, donc j'en joins une copie, si bien' qu'un eſſai par Komerdej comment on doit translater; mais à dire la vérité, son orthographe n'a pas la pureté de celle de Japel, et de celle qui te trouve dans le premier volume de l'Oryctographia Carnioleia qui a paru cette année avec une Carte Carniolienne Lithologique.

Du troisième^F j'en joins un eſſai de Carmes^F, mais l'Orthographe est fautive, et la version des mōts souvent absurde, comme Kosi pour Shtuki dont le dernier ne vaut pas mieux que le premier, puisque c'est un mōt extorque de l'Allemand. Ce moine la aussi doñé une graſſnaire dans notre langue qui ce très mal réussie. J'espere cependant avec le tems si je reste dans la Carniole que nous donnerons un dictioñaire au jour que nous n' avons pas.

Pagina 3.

List 11

»Japel a oublie de faire des remarques sur la lettre L, comme vous voyez dans le mōt dolgu que L chez nous se convertit, dans un ü, surtout dans le haute Carniole; car en Croatie et basse Carniole qui eſt voisiñe du premier, on prononce L et on ne le convertit pas on ü. Cependant la

plûpart des mots qui finissent avec un L, se prononce chés nous ü comme p. ex. voyez le premier livre de la Genèse dans notre bible Carniolienne donné par Dalmatinus. Vous verrez au second paragraphe

Inu Bug je rekal – 1
Inu je bila – 2
Inu Bug je vidil – 3
Inu je Luzh imenoval – 4
Inu jutia bil – 5.
Inu je reslozhil – 6

Pour ces six mots se prononcent en où, p. e.

1. rekoü. 2. bioü 3. vidoü. 4. imenovoü. 5 bioü. 6 reslozhoü.

De même Priateli, aussi Je prononce Priatouï, mais le Pluriel je prononce comme on l'écrit, c'est à dire Priateli.

On voit donc par cette difference d'écrire et de prononcer dans notre langue qu'elle a le même défaut que la langue française et Anglaise qui ne sont qu'un jargon d'une même langue, comme la nôtre l'est à la vraie Slavonique; mais cependant nous avons beaucoup plus d'aisance pour comprendre les nations Slavoniques hors de notre pays qu'eux l'ont de nous. Moi, je comprends d'abord un Russe, un Polonais, un Croate, un Bohémien, mais tout ces gens ne me comprennent pas si facilement, excepté le Croate et puis la Russe. Il y a un Prêtre qui a donné une grammaire Vendale avec un dictionnaire dehors l'année passée, qui est écrit comme on parle dans.

List 12

dans la Marque Venede de la Stirie et Carinthie; mais nous avons rejetté sa méthode tout à fait, par la même cause que les François l'ont fait, c'est à dire, qu'avec le temps on ne pourrait plus lire nos vieux livres et documents».

Pagina 9.

»Tout le pays est présentement divisé selon la nature du pays en trois cercles, en Doloinzku, Goreinzku et Notreinzku, et il n'y a plus de Carniole moyenne, comme on peut voir sur la carte jointe à l'Oryctographie.

La basse Carniole contient plusieurs nations différentes: premièrement des Francs ou vieux Allemands de la Franconie qui se sont réfugiés ici depuis bien du temps. Nous les appelons Motshebr ou en Allemand Gottscheber. Leur langue et leur habillement est tout à fait différent du nôtre.

En second des Uskok ou Uskohkes, une nation qui se nomme Vlah ou Valaque, qui parlent la langue Slavonienne Illyrique et sont de la religion Grecque.

En troisième des Croates ou Hrovashki; habillement et langue tout à fait différent.

En quatrième le vrai Carniolie ou Carnien des anciens.«

/.../

N. T. Slavo-carnolicum.
Labaci. 1784. 8.

Ozhe naſh, kir ſi v' Nebessim,
Posvèzhenu bôdi twoje imę –
Pridi k'nam twoje krajleſtvu.
Isgodi se twoja vóla, kakór na Nébi takú na semli.
Daj nam danás naſh vsakdajni krùh.
Jnu odpusti nam naſhe dolge, kakór tudi my odpuſhamo naſhim dolshnikam.

Inu ne vpeli naſs v' ſkuſhnjāvo.
Tèmuzh rěſhi naſs od hudiga. Amen.
/.../
Sakaj tvoje je krajlètvu, inu mogózhnost,
inu zhaſt na vékomaj. Amen.